

Sygn. akt II CSK 103/09

POSTANOWIENIE

Dnia 16 września 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Wojciech Jan Katner

SSN Marian Kocon

Protokolant Anna Wasiak

w sprawie z wniosku „E.” – Spółki Akcyjnej
przy uczestnictwie M.N.
oraz Województwa [...]
o zasiedzenie służebności gruntowej,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej
w dniu 16 września 2009 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy
od postanowienia Sądu Okręgowego w S.
z dnia 30 stycznia 2008 r., sygn. akt [...],

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od wnioskodawcy na rzecz
uczestnika postępowania – M.N. kwotę 300 (trzysta) zł tytułem
zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w S. postanowieniem z dnia 30 stycznia 2008 r. zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w S. i oddalił wniosek „E.” S.A. o stwierdzenie, że wnioskodawca z dniem 1 października 2005 r. nabył przez zasiedzenie służebność gruntową polegającą na prawie wstępu i nieodpłatnym korzystaniu – w celu eksploatacji, dokonywaniu kontroli, przeglądów, konserwacji, modernizacji i remontów, usuwaniu awarii i wymianie urządzeń infrastruktury elektroenergetycznej – z pomieszczeń stacji transformatorowej 15/0,4 kV „TW” o łącznej pow. 64,25 m² znajdujących się na parterze i I piętrze w wydzielonej od strony zaplecza części budynku, stanowiącego własność M.N., posadowionego na opisanej szczegółowo działce, na rzecz każdorazowego właściciela nieruchomości położonej w S. przy ul. M.

Według dokonanych ustaleń wnioskodawca, jako następca prawny Zakładu S.A. jest właścicielem nieruchomości władnącej, natomiast właścicielem nieruchomości obciążonej jest Województwo. Na gruncie nieruchomości obciążonej M.N., na podstawie decyzji administracyjnej z dnia 15 lipca 1994 r. uzyskało prawo wieczystego użytkowania oraz własność posadowionych na tym gruncie budynków. Na zapleczu budynku, w którym jest M.N. i TW., w pomieszczeniach o pow. 64,25 m², umieszczona jest opisana na wstępie stacja transformatorowa, wybudowana w 1959 r., stanowiąca obecnie własność wnioskodawcy, a wcześniej poprzedników prawnych wnioskodawcy.

Sądy obu instancji – odwołując się do bezspornych okoliczności – uznały, że wnioskodawcy przysługuje przymiot samoistnego posiadacza tej części nieruchomości gruntowej, na której posadowiony jest budynek, w którym znajduje się stacja transformatorowa, stanowiąca część składową przedsiębiorstwa energetycznego prowadzonego przez wnioskodawcę. Bezsporna jest także okoliczność, że z tych trwałych i widocznych urządzeń stacji korzystał Skarb Państwa – do dnia 11 lipca 1993 r., a od dnia 12 lipca 1993 r. Zakład S.A. – poprzednik prawny wnioskodawczyni.

Dokonując oceny prawnej powyższych ustaleń Sąd Okręgowy wskazał na następujące okoliczności: po pierwsze – do dnia 15 lipca 1994 r. nieruchomości obciążona stanowiła własność Skarbu Państwa, po drugie – obowiązujący do dnia 30 września 1990 r. art. 177 k.c. wyłączał możliwość zasiedzenia nieruchomości będącej przedmiotem własności państwowej, po trzecie – od dnia 1 października 1990 r. stało się możliwe zasiedzenie nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych, z zastrzeżeniem umożliwiającym doliczenie do biegnącego terminu zasiedzenia okresu władania nieruchomością przez poprzedników wnioskodawcy, po czwarte – do dnia 31 stycznia 1989 r. zgodnie z wyrażoną w art. 128 k.c. zasadą jedności mienia ogólnonarodowego (państwowego) mienie Zakładu, jako państwowe było własnością Skarbu Państwa.

Mając na względzie te okoliczności Sąd Okręgowy stwierdził, że Skarb Państwa do dnia 31 stycznia 1989 r. był właścicielem zarówno nieruchomości władnącej, jak i obciążonej, co oznacza, że do tego dnia nie istniał stan umożliwiający zasiedzenie, a więc pozwalający na doliczenie okresu sprzed tej daty do terminu zasiedzenia, którego bieg rozpoczął się od 1 października 1990 r. Jedynym okresem podlegającym zaliczeniu – zgodnie z regułą przyjętą w art. 10 ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, dalej jako: „zm.k.c.1990 r.” (Dz. U. Nr 55, poz.321 ze zm.) – jest okres od 1 lutego 1989 r. (data zniesienia zasady jednolitości własności państwowej) do 30 września 1990 r. (ostatni dzień okresu podlegającego zaliczeniu) gdy nieruchomość władająca była w samoistnym posiadaniu już nie Skarbu Państwa, lecz państwowej osoby prawnej, jaką było w tym czasie Przedsiębiorstwo Państwowe Zakład. W tym stanie rzeczy – przyjmując, że bieg zasiedzenia, po uchyleniu art. 177 k.c., rozpoczął się 1 października 1990 r. oraz zaliczając okres od 1 lutego 1989 r. do 30 września 1990 r. – termin zasiedzenia służebności gruntowej przez wnioskodawcę upłynąłby 1 lutego 2009 r. bądź w dniu 1 lutego 2019 r., w zależności od przyjęcia dobrej lub złej wiary wnioskodawcy. Skoro jednak – jak podkreślił Sąd Okręgowy – do zamknięcia rozprawy apelacyjnej wymagany termin zasiedzenia nie upłynął, to wniosek podlegał oddaleniu bez potrzeby badania czy posiadanie było w dobrej czy też w złej wierze.

Skarga kasacyjna wnioskodawcy oparta została na podstawie naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 172, 176, 177, 288, 292, 348-351 w zw. z art. 128 k.c. polegającą na bezpodstawnym uznaniu, że do okresu samoistnego posiadania, które od dnia 1 lutego 1989 r. wykonywane było przez Przedsiębiorstwo Państwowe Zakład jako państwową osobę prawną nie można doliczyć okresu posiadania sprzed tej daty z tego względu, że wskazane Przedsiębiorstwo w tamtym okresie wykonywało jedynie zarząd mienia stanowiącego własność Skarbu Państwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 285 k.c. służebność gruntowa obciąża jedną nieruchomość na rzecz každoczesnego właściciela innej nieruchomości, przy czym chodzi o dwie różne nieruchomości w znaczeniu prawnorzeczowym, a więc należące do różnych właścicieli. W związku z tym nieruchomość władająca i nieruchomość obciążona nie mogą być własnością (pozostawać w użytkowaniu wieczystym) tej samej osoby.

Służebność gruntowa jest prawem na rzeczy cudzej, a zatem właściciel nieruchomości nie może nabyć przez zasiedzenie służebności na swojej (własnej) nieruchomości. Zasiedzenie polega bowiem na nabyciu prawa własności (służebności gruntowej) przez nieuprawnionego posiadacza wskutek faktycznego wykonywania tego prawa w określonym czasie, jest więc sposobem nabycia własności lub innych praw rzeczowych na rzeczy cudzej.

Przepisy art. 128 k.c. – obowiązujące do chwili wejścia w życie ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, dalej jako: „zm.k.c. 1989” (Dz. U. Nr 3, poz. 11), t.j. do dnia 31 stycznia 1989 r. – przewidywały, że własność państwowa przysługuje niepodzielnie państwu a państwowe osoby prawne, w granicach swej zdolności prawnej, wykonują w imieniu własnym względem zarządzanych przez nie części mienia ogólnonarodowego uprawnienia płynące z własności państwowej. Przedsiębiorstwa państwowe wykonywały zatem jedynie zarząd mieniem państwowym choć w imieniu własnym. Taka wykładnia art. 128 k.c. była i jest przyjmowana w doktrynie oraz orzecznictwie (wyrok SN z dnia 15 kwietnia 1966 r. I CR 80/66, OSNC 1967/2/24, uchwała SN z dnia 16 października

1961 r. I CO 20/61, OSNC 1962/2/41 oraz postanowienie SN z dnia 25 stycznia 2006 r. I CSK 11/05, niepubl.).

W okresie obowiązywania art. 128 k.c. (w brzmieniu pierwotnym) powyższe zasady odnosiły się także do posiadania, jeżeli wykonywane było przez przedsiębiorstwo państwowe. Posiadanie stanowiło składnik mienia państwowego a posiadaczem był Skarb Państwa, choć na zewnątrz jako posiadacz występowała zarządzająca tym mieniem państwowa osoba prawna. W konsekwencji upływu okresu zasiedzenia, własność lub inne prawo rzeczowe nabywał Skarb Państwa, a nie państwowa osoba prawna będąca zarządcą mienia państwowego. Korzystanie z nieruchomości oraz ze służebności gruntowych przez przedsiębiorstwo państwowe następowało zatem na rzecz Skarbu Państwa (por. postanowienie z dnia 10 lipca 2008 r., III CSK 73/08, niepubl., postanowienie SN z dnia 11 grudnia 2008 r., II CSK 314/08 niepubl.). Do dnia 31 stycznia 1989 r., gdy obowiązywały powyższe zasady i gdy zarówno właścicielem nieruchomości obciążonej jak i posiadaczem służebności gruntowej przesyłu oraz właścicielem nieruchomości władnącej był – co jest okolicznością bezsporną w sprawie – Skarb Państwa, nie mogło w ogóle dojść do zasiedzenia służebności gruntowej przesyłu, skoro, jak już podkreślono, właściciel nie może nabyć przez zasiedzenie służebności gruntowej na nieruchomości stanowiącej jego własność.

Po znowelizowaniu art. 128 k.c., co nastąpiło z dniem 1 lutego 1989 r., własność państwowa przysługiwała Skarbowi Państwa albo innym państwowym osobom prawnym (art. 1 ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, Dz. U. Nr 3, poz. 11). Dopiero od tej chwili przedsiębiorstwo państwowe, będące poprzednikiem prawnym wnioskodawcy, mogło nabyć prawa (w tym prawo służebności gruntowej) na swoją rzecz, nie zaś na rzecz Skarbu Państwa, bowiem doszło do rozdzielenia osoby posiadacza służebności przesyłu oraz osoby właściciela nieruchomości obciążonej.

Okres posiadania służebności prowadzący do jej zasiedzenia rozpoczął się od dnia 1 października 1990 r. wskutek skreślenia z tym dniem art. 177 k.c. (art. 1 ustawy z dnia 28 lipca 1990 r., Dz. U. Nr 55, poz. 321). Do okresu, który rozpoczął się od dnia 1 października 1990 r. mógł być doliczony – zważywszy na

uregulowanie zawarte w art. 10 zm.k.c. 1990 r. – tylko okres posiadania służebności gruntowej poprzednika prawnego wnioskodawcy liczony od dnia 1 lutego 1989 r. do dnia 30 września 1990 r. Skoro jednak w chwili orzekania przez Sąd Okręgowy okres posiadania liczony od dnia 1 października 1990 r. razem z okresem doliczonym na podstawie art. 10 zm.k.c. 1990 r. był za krótki do nabycia przez zasiedzenie służebności gruntowej opisanej we wniosku, zarzut naruszenia przepisów powołanych w skardze kasacyjnej należało ocenić jako bezzasadny.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną, a na podstawie art. 520 § 2 w zw. z art. 13 § 2, art. 391 § 1 oraz art. 398²¹ k.p.c. zasądził od wnioskodawcy na rzecz uczestnika – MN. zwrot kosztów postępowania kasacyjnego.